

FORSKNINGSRESA I POLARTRAKTERNA

MED GUNNAR KIHMBERG

Gunnar Kihlberg var med på forskningsexpeditionen Beringia 2005 till Arktis. Gunnar deltog i forskningsexpeditionen genom Polarforskningssekretariatets lärarprogram. Drygt 100 forskare från bland annat USA, Ryssland, Indien, Kanada och Sverige var med på resan som avgick från Göteborgs hamn sommaren 2005, med isbrytaren Oden. Till vardags arbetar Gunnar som biolog/kemilärare i Falun.

Vi var ett drygt 20-tal personer som kommit till bibliotekets hörsal och som fick ta del av ett mycket intressant föredrag med många vackra bilder. Gunnar berättade om expeditionen på ett varierande och underhållande sätt med fakta från miljö och djurliv.

Resan var inte helt utan strapatser. Den stora isbrytaren med fyra motorer på totalt 25000 hästkrafter fick ibland häva sig upp och bryta sig igenom 20 meter tjock is. Båten krängde och gungade kraftigt och arbetet ombord kunde vara svårt att utföra, ibland farligt. En forskare föll så olyckligt att han bröt armen på två ställen och fick tas om hand av läkaren ombord. Rysk byråkrati visade sig också vara ett försvårande hinder.

I den karga miljön runt Arktis finns under sommaren ett rikt fågelliv och växtligheten har en intensiv period. Där finns också en hel del olika djurarter. Gunnar berättade att han omkring 30-35 gånger såg isbjörn. Då forskare skulle ut på isen för att ta prover var det rigorösa säkerhetsåtgärder kring detta. En isbjörn springer 100 meter på 7 sekunder. Björnen spanar av isvidderna och ser den något avvikande i allt det vita, tar den det genast för något möjligt ätbart och som den vet snabbt måste attackeras och dödas innan det försvinner ned i vattnet. Isbjörnen är en duktig simmare och har påträffats långt ut till havs. Normalt rör den sig på isen men då isen drar sig tillbaka sommartid vandrar björnen efter land och är då särskilt farlig eftersom tillgången på föda är mindre och den är hungrig. Isbjörnen är fridlyst och får inte dödas. Men man hade med gevär för att kunna freda sig i en hotfull situation vilket dock lyckligtvis aldrig inträffade.

Delar av expeditionen var i land på Wrangels ö. Dit går endast komma med båt som har helikopter som kan flyga den sista sträckan. Ön bebos av omkring 20 personer, bl.a. en forskare med fru som i 20 år studerat isbjörnar. Han lät för övrigt meddela att det bästa försvaret mot en attackerande isbjörn var pepparspray! Tundralandskapet på ön är präglat av isen med rundade berg och dalar. Förutom världens tätaste bestånd av isbjörn finns där bl.a. också myskoxe, fjällräv, vildren, lämlar och järv. En dag kunde Gunnar se fyra olika järvar och han fann också en bete från mammut. Mammuten dog ut för cirka 10000 år sedan. Men en art, dvärgmammuten som fanns på Wrangels ö, dog inte ut för än 1500 år f.kr. Bland fåglar fanns snögäss och fjälluggla. Under resan kunde även liror, lunnefåglar, en mängd olika vadare, ismåsar och trutar ses. Även den baktunga tofsalkan sågs, då den tung i gumpen och med en tofs i frisyren sprang på vattnet innan den till slut lyckades lyfta och flyga i väg.

I vattnen och på isen sågs sälar och valrossar. Valrossarna kunde ligga i grupper på isflak och flyta omkring. Ibland dök de till botten, kände sig fram i det mörka vattnet med sina morrhår och skrapade med sina betar loss musslor som de åt upp. Gunnar berättade också att de ute till havs kunde se olika valar, bl.a. kaskelott. De duktigaste ombord kunde genom att studera vattensprutets karaktär och form från valarnas utblåsningshål, avgöra vilken sorts val det var de såg.

Normalvädret i Arktis under sommaren är dimma och det är några minusgrader kallt i vattnet. Hela landskapet ute till havs kunde upplevas som enbart grått och vitt. Isen såg ibland också grå ut. Detta beroende på att en särskild sorts alg funnit en överlevnadsnisch på undersidan av isen, och när den bröts upp och vändes av vind och vågor kom hela islandskapet få en grå färg. I soligt väder bjöd isbergen på enorma prismaeffekter och isen och vattnet närmast runtom isbergen kunde skifta i blått, turkos och rosa.

Isen håller på att smälta i en ökad omfattning vid Arktis. Den globala uppvärmningen med höjda halter av växthusgaser i atmosfären, har fått smältpölar att bildas i istäcket vilket har lett till fenomenet med albedoeffekten. Gunnar förklarade att albedoeffekten påskyndar uppvärmningen, vilket i sin tur leder till att metangas som finns lagrad i den frusna tundran börjar frigöras till atmosfären, och verkar som växthusgas 60 gånger värre än koldioxid. Provtagningar från Arktis visar att där finns miljögifterna DDT och PCB. Gifterna har förts till området med luftströmmar och då luften möter isens kalla ytor fälls de ut genom kondensering.

Arktis är mycket känsligt för miljöpåverkan. Det sägs att där inte finns så många olika växtarter. Men de växter som finns har på en gennivå en otrolig variation och kan jämföras med den artrikedom som finns i en tropisk regnskog.

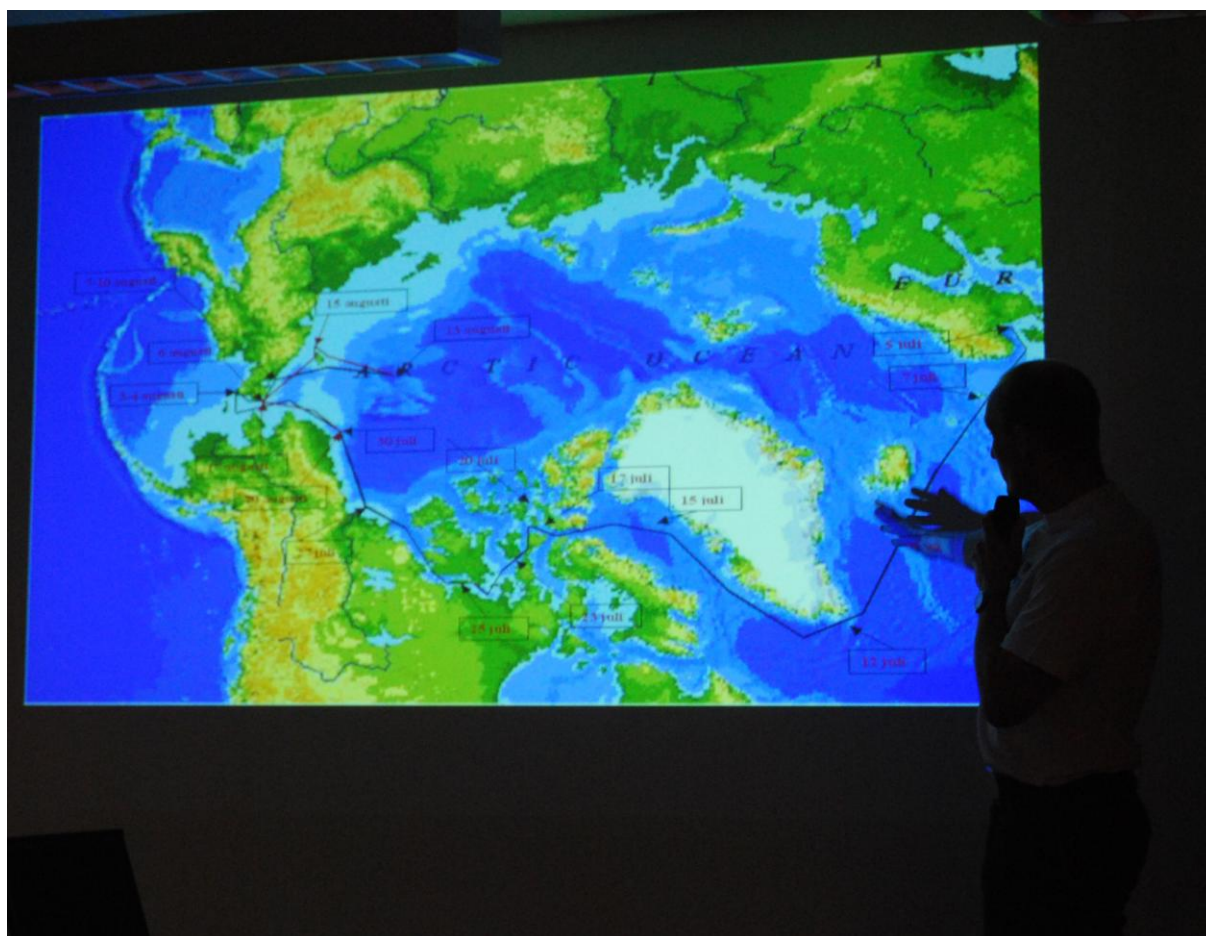
Förutom miljögifter fann man spår av kraftig nedskräpning. Vid en 2.5 kilometer lång strandremsa vid Sibiriska kusten fanns 663 olika skräpföremål som flutit iland, och då finns ingen befolkning i området och inte heller någon fartygstrafik. Gunnar avslutar föredraget med att påtala att den fortsatta utvecklingen i området är allas vårt ansvar.

Den som vill läsa mer om expeditionen kan läsa Gunnars och andras rapporter på:
www.polar.se/beringia2005/lararstipendiater/lararrapporter.html

Det går också att läsa en roman skriven av författaren Maj-Gull Axelsson som var med på forskningsexpeditionen. Romanen har nyligen kommit ut i handeln och enligt Gunnar är handlingen i boken förlagd till en polarresa med isbrytaren Oden!

Gunnar Kihlberg

Resrutten

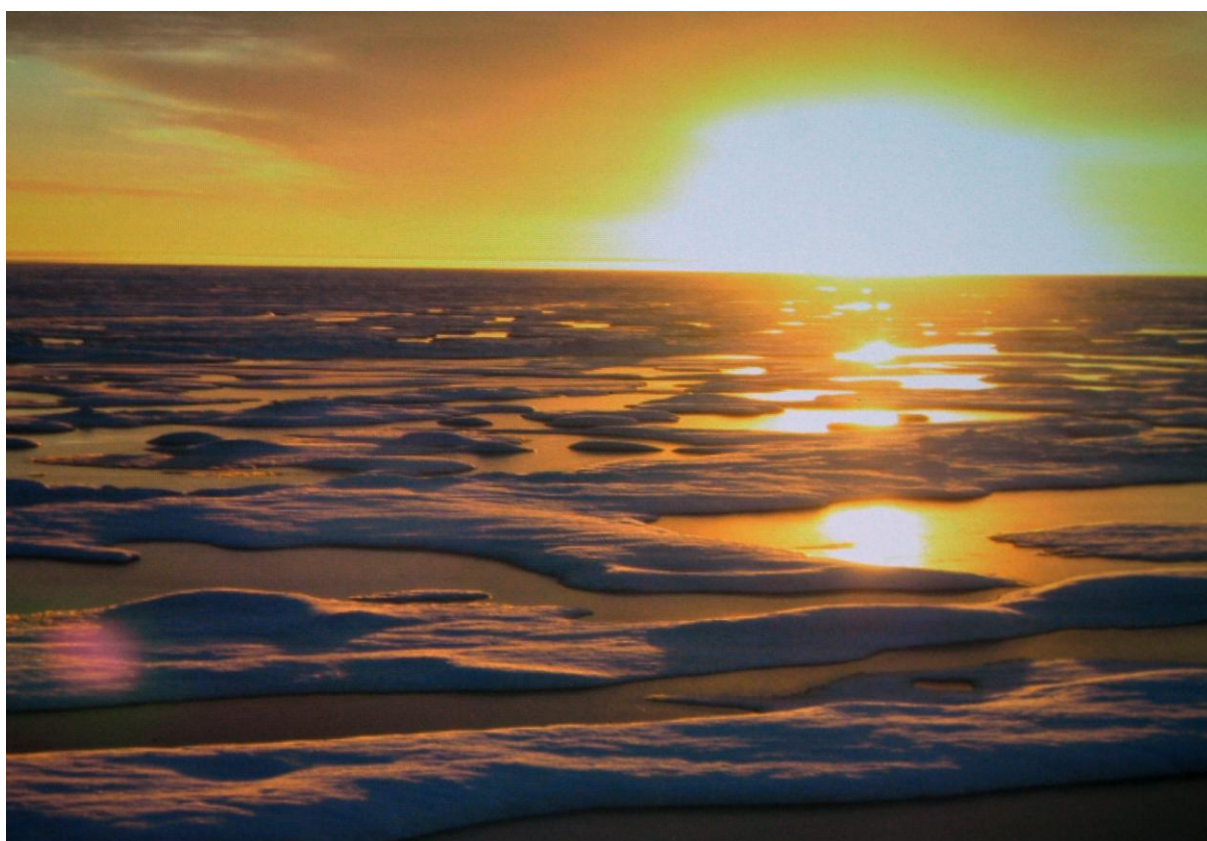

Pausfika

Isberg från bildvisningen

Foto: Gunnar Kihlberg

Sol dygnet runt

Foto: Gunnar Kihlberg

Gunnar Kihlberg avtackas av Sällskapet för Naturskydds ordförande Christina Brunzell

Text och foto (där ej annat anges): Björn Broqvist, 081108.